

джерелом конфліктів, оскільки вони очікують від інших відповідності своїм ідеалам. Ця ситуація може призвести до конфліктів та непорозумінь у стосунках.

Спілкування також впливає на конфлікти в студентському середовищі. Хоча студенти мають потребу в спілкуванні та переживанні нових вражень, їхня комунікація часто стає егоцентричною. Вони активно виявляють свої переживання та потреби, не завжди враховуючи почуття і переживання інших. Це може призвести до взаємних напружень та конфліктів.

Студентський вік є періодом інтенсивного розвитку та формування особистості, але він також супроводжується психологічними та соціальними конфліктами. Розуміння цих конфліктів та їхніх джерел може допомогти створити сприятливіші умови для розвитку молоді. Важливо пам'ятати, що конфлікти є невід'ємною частиною цього періоду, але вони можуть бути конструктивними та сприяти особистісному зростанню та самовизначенню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш-Заяц Л.П. Стиль спілкування як чинник міжособистісних конфліктів у ранньому юнацькому віці. *Психологія: Зб. наук. пр. НПУ імені М.П. Драгоманова*. Випуск 15. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. С. 178 – 183.

Ольга СЛОБОДЯНЮК

*асистент кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК КОНСТРУЮВАННЯ ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні докорінно змінила життя та звичний уклад українців. Значних змін зазнала освіта, яка має постійно трансформуватися аби забезпечити доступ до освітнього процесу всім її учасникам та, при цьому, зосереджуватись на психологічній підтримці всіх її учасників також.

Освіта в умовах воєнного стану потребує чітких, швидких та вчасних рішень, вміти швидко адаптуватись до основних запитів суспільства, об'єднуючи

його під єдиними цінностями, надавати нових смислів, які б були зрозумілими і прийнятними. Не менш важлива чесна, вчасна й зрозуміла комунікація з учасниками освітнього процесу, попередження проблем та пропонування ефективних рішень для їх розв'язання.

У сучасному освітньому середовищі вищих навчальних закладів дедалі частіше звучать актуальні запитання, пов'язані зі збереженням життя студентів, їх безпекою і психічним здоров'ям. Важливим завданням освіти є підготовка фахівців, які будуть конкурентоспроможними та компетентними на ринку праці. Це передбачає розвиток педагогів з високим рівнем соціального інтелекту, здатного до творчого та критичного мислення, який володіє навичками ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії. Такі фахівці повинні постійно навчатися, легко адаптуватися до змін, вміти долати стреси та працювати ефективно в команді, володіти навичками управління часом, бути здатними до самоорганізації власної діяльності, саморефлексії, педагогічної творчості та партнерства.

Саме тому для успішної організації освітнього процесу педагог повинен мати високий рівень соціального інтелекту та розуміти його важливу роль у професійному розвитку майбутніх педагогів, особливо в умовах війни. На думку науковця Н. Калиної? зміст соціального інтелекту можна розкрити через визначення його якісних характеристик, а саме : уміння задавати і запитувати про нову інформацію; правильна й точна оцінка дій людей у взаємодії; відсутність проєкції в міжособистісній перцепції; вдала каузальна атрибуція, що полягає в інтерпретації особистістю причин власної поведінки та інших людей; розуміння достатності результату (у груповій діяльності), тобто значущості міжособистісної взаємодії; адекватна самооцінка в комунікативній сфері, витримка в спілкуванні, рефлексія стану членів групи, сензитивність і емоційність у процесі міжособистісної взаємодії [1].

Соціальний інтелект виступає важливою складовою людської діяльності, сприяючи, в першу чергу, розумінню самого себе та адекватному сприйняттю та розумінню поведінки інших людей в процесі спільної взаємодії. Він інтегрований

у структуру комунікативних здібностей і сприяє прогнозуванню розвитку взаємовідносин, розвитку інтуїції, здатності передбачати події та сприяє психологічній стійкості. Крім того, варто зазначити, що високий рівень розвитку соціального інтелекту допомагає особистості долати кризові стани, стресові ситуації, адаптуватись до складних життєвих умов.

Український дослідник Е. Івашкевич у соціальному інтелекті педагога визначає три підструктури: когнітивну, мімічну, емпатійну – «...когнітивна підструктура соціального інтелекту передбачає сукупність стійких знань, оцінок, правил інтерпретації подій, поведінки людей, їхніх взаємин на основі сформованої системи інтерпретацій на мікроструктурному й макроструктурному рівнях...» [3, с. 47].

Ізраїльський психолог Р. Бар-Он одним з перших створив авторську модель емоційно-соціального інтелекту, в якій, емоційна і соціальні складові є рівнозначними. За визначенням Р. Бар-Она, синтез емоційних і соціальних здібностей створює додаткові можливості для соціального розвитку особистості, що позначається на здатності людини розпізнавати, усвідомлювати й відтворювати емоції, почуття; розуміти, що відчувають інші люди й підтримувати з ними стосунки; управляти власними емоціями, тримати їх під контролем; бути менеджером змін, адаптуватися до них, розв'язувати проблеми персонального і міжперсонального характеру; генерувати позитивні емоції й мотивувати себе [4].

Як показує досвід, у період навчання необхідно підсилювати мотивацію здобувачів вищої освіти до розвитку власного соціального інтелекту завдяки усвідомленню його значущості для особистісного і професійного зростання.

У сучасних умовах необхідно змістити акцент з академічних досягнень здобувачів вищої освіти на підтримку та нормалізацію їхнього психічного стану. Пріоритет слід віддавати формувальному оцінюванню, оскільки сучасні реалії мають вплив на всіх учасників освітнього процесу. Реакція студента під час занять може бути необ'єктивною і не відображати його справжній рівень знань

через різні фактори, такі як недостатній сон, стресовий стан, обурення через події, що трапилися перед заняттями, постійні повітряні тривоги тощо.

Все життя людина накопичує свій досвід, який включає реальні події та пов'язані з ними думки й емоції. Досвід трактується як сукупність всього, що відбувалося з особистістю, і все, що вона усвідомлює про себе та своє життя. Це відображення у свідомості людини об'єктивного та суб'єктивного світу, що ґрунтується на його активному пізнанні та перетворенні [1]. Особистість розуміє себе, свої здібності, вади і переваги, запам'ятовує реальні події та уявні образи.

Варто зазначити, що досвід особистості містить систему знань і навичок особи, які вона здобула у діяльності та спілкуванні, які емоційно вразили, тому й закріпилися в ньому.

Так, М. Журавльова емоційний досвід трактує як систему емоційних ресурсів особистості, яка зумовлює її емоційні ставлення до світу та «характер емоційного відображення дійсності в індивідуальній свідомості» [3, с. 59].

Досвід особистості педагога можна визначити як інтегративне психічне явище, підґрунтя, на якому зростає його педагогічна майстерність, а саме що проявляється в здатності, адаптовуватись під зміну подій, проживати усвідомлені уявлення про події, власні реакції на них, рефлексувати на власні переживання та переживання учасників освітнього процесу. Відповідно, соціальний інтелект як набута розвинута властивість особистості включається в її досвід, через який активно впливає на його становлення.

Механізмами розвитку соціального інтелекту та особистого досвіду педагога виступають процеси інтеріоризації та екстеріоризації, які відображають перехід із зовнішнього у внутрішнє та із внутрішнього у зовнішнє в психіці особистості. Це передбачає внутрішній – інтелектуальний – процес формування плану реалізації діяльності, інтеріоризацію зонішньосприйнятого досвіду, який засвоюється і розгортається у зовнішніх діях, реакціях. В результаті особистість набуває нових умінь, здібностей, які значно розширюють арсенал її реакцій та закріплює певний стиль поведінки у різних ситуаціях, розвивають техніки саморегуляції.

Таким чином, можна сказати, що розвиток соціального інтелекту сприяє професійному зростанню особистості педагога, як спеціальної здатності, яка полягає в розумінні самого себе, інших людей, їхніх взаємин, а також у прогнозуванні перебігу міжособистісних подій на основі індивідуальних мисленнєвих процесів, афективного реагування на особистісний і соціально-психологічний контекст ситуації взаємодії та соціального досвіду і, як наслідок, є суттєвою детермінантою успішності соціальної взаємодії та професійної реалізації особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова О. І. Психологічна структура та чинники розвитку соціальних здібностей : автореф. на здобуття наук. ступеня дис. док. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2006. 44 с.
2. Журавльова М.О. Емоційний інтелект як проблема психологічних досліджень. *Наука і освіта: науково-практичний журнал Півд. наук. Центру АПН України*. 2009. № 1/2. С. 57-61.
3. Івашкевич Е. З. Соціальний інтелект як здатність особистості до соціального пізнання та взаємодії. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т. 2 Вип. 2 .С. 45-54
4. Bar-On, R. (2004). The Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): rationale, description and summary of psychometric properties. In Glenn Geher (ed.): *Measuring emotional intelligence: common ground and controversy*. Hauppauge, NY: Nova Science Publishers. P. 111-142.

Галина ГОНЧАРОВСЬКА

кандидат психологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Валерія ХОРИНЯК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна